

مبانی فقہی و حقوقی

افشاگری

نویسنده:

حامد ذوالفقاری

سرشناسه: حامد، ذوالفقاری، ۱۳۵۱
 عنوان و نام پدیدآور: مبانی فقهی و حقوقی افشاگری / نویسنده: حامد ذوالفقاری
 مشخصات نشر: تهران: پر، [۱۳۹۴]
 مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص
 شابک: 978-600-8137-13-9
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 - صوغ: افشاگری (فقه)
 - ضوع: افشاگری -- قوانین و مقررات -- ایران
 رده بندی - مکره: ۱۳۹۴ ذالف / ۶ / ۱۹۸ BP
 رده بندی دیو: ۳۷۹ / ۲۹۷
 شماره کتابشناسی: ۴۱۴۴۸۷۳

انتشارات

- نام کتاب: مبانی فقهی و حقوقی افشاگری
- نویسنده: حامد ذوالفقاری
- صفحه آرای: منیر علیزاده
- چاپ اول: ۱۳۹۵
- شمارگان: ۵۰ جلد
- قیمت: ۱۰,۰۰۰ تومان
- شابک: ۹ - ۱۳ - ۸۱۳۷ - ۶۰۰ - ۹۶۴
- آدرس: خ لبافی نژاد، بین خ دانشگاه و فخر رازی، پلاک ۱۷۴ واحد ۳
- تلفن: ۰۹۱۲۳۰۲۵۲۰۵ - ۶۶۴۶۶۹۶۵ - ۶۶۴۶۶۳۶۰

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
۱۵	پیشگفتار
۱۷	فصل اول: تعاریف و مفاهیم
۱۹	۱-۲ تعریف معنی ستر
۱۹	۲-۲ تعریف اصطلاحی ستر
۲۰	۳-۲ واژه ستر در قرآن
۲۴	۴-۲ انواع راز و ستر
۲۴	۱-۴-۲ رازهای خود
۲۵	۲-۴-۲ رازهای دیگران
۲۵	۱-۲-۴-۲ اسرار خانواده
۲۶	۲-۲-۴-۲ اسرار مردم
۲۷	۳-۲-۴-۲ اسرار استاد
۲۸	۴-۲-۴-۲ اسرار دوستان
۲۹	۳-۴-۲ اسرار نظامی و حکومتی
۳۱	۴-۴-۲ اسرار دین
۳۱	۵-۲ نامحرمان اسرار
۳۴	۶-۲ تجسس
۳۶	۷-۲ حریم خصوصی
۳۸	۸-۲ تعریف حریم خصوصی در اصطلاح حقوقی
۳۹	۱-۹-۲ تعریف لغوی افشاء

- ۲-۹-۲ ریشه اصطلاحی افشاء _____ ۳۹
- ۲-۹-۳ افشای سر از منظر قانون _____ ۳۹
- ۲-۱۰-۱ اسرار حرفه‌ای _____ ۴۰
- ۲-۱۱-۱ امنیت _____ ۴۱
- ۲-۱۱-۱-۱ امنیت از دیدگاه قرآن _____ ۴۳
- ۲-۱۱-۲ امنیت از دیدگاه روایات _____ ۴۴
- فصل دوم: مبانی فقهی موارد مجاز افشاگری و منع آن _____ ۴۷
- مبانی فقهی جواز افشاگری و منع آن _____ ۴۹
- ۳-۱-۳ مبانی فقهی حفظ اسرار (عدم افشاگری) _____ ۵۳
- ۳-۱-۱-۱ فتنه اخلاقی و کتمان سر _____ ۵۳
- ۳-۱-۳-۱ حفظ سر و کنترل زبان _____ ۵۳
- ۳-۱-۳-۲ کتمان سر و رازداری _____ ۵۵
- ۳-۱-۳-۴ رازداران و وظیفه آبروی مؤمن _____ ۵۶
- ۳-۱-۳-۱-۴ اهمیت حفظ آبروی مؤمن _____ ۵۷
- ۳-۱-۳-۲-۴ توجه به اصل آرامش انسان _____ ۵۷
- ۳-۱-۳-۳ لزوم حفظ آبروی مؤمن _____ ۵۹
- ۳-۱-۳-۴ دفاع از آبروی مؤمن _____ ۶۱
- ۳-۲-۲ عوامل آبروریزی _____ ۶۲
- ۳-۲-۱ اتهام _____ ۶۲
- ۳-۲-۲ حسادت _____ ۶۲
- ۳-۲-۳ افراط در شوخی و خنده _____ ۶۳
- ۳-۲-۴ استهزاء _____ ۶۴
- ۳-۲-۵ تجسس _____ ۶۴
- ۳-۲-۶ عیب‌گویی _____ ۶۴
- ۳-۲-۷ غیبت _____ ۶۶
- ۳-۲-۸ اظهار نیاز نزد مردم _____ ۶۸
- ۳-۳-۱ آثار و برکات رازداری و کتمان سر _____ ۶۹
- ۳-۳-۱-۱ آثار دنیوی رازداری _____ ۶۹
- ۳-۳-۱-۱-۱ ایجاد امنیت روانی و اجتماعی _____ ۶۹

- ۷۰ ۳-۱-۲ تمام خیر دنیا و آخرت در راز داری و دوستی با نیکان
- ۷۱ ۳-۱-۳ رازداری و خوشبختی
- ۷۱ ۳-۱-۴ رابطه کتمان سر با موفقیت و پیروزی
- ۷۲ ۳-۱-۵ رازداری و شادی
- ۷۳ ۳-۱-۶ برده‌پوشی ملاک رهایی و راحتی
- ۷۳ ۳-۱-۷ رازداری و قدرت انتخاب
- ۷۴ ۳-۱-۸ کتمان سر و عزت در دنیا
- ۷۵ ۳-۱-۹ کتمان سر و چراغ‌های هدایت و چشمه‌های دانش
- ۷۶ ۳-۱-۱۰ رابطه رازداری با ایمان
- ۷۶ ۳-۲-۲ آثار اخروی رازداری
- ۷۶ ۳-۳-۱ راز داری
- ۷۷ ۳-۲-۲ راز داری
- ۷۷ ۳-۲-۳ درجات حول العلی
- ۷۷ ۳-۲-۴ خداوند با افتخار اسرار
- ۷۸ ۳-۲-۵ ارجمندی نزد خدا به موجب حفظ اسرار
- ۷۸ ۳-۲-۶ جهاد در راه خدا
- ۷۸ ۳-۴ نشان‌های انسان رازدار
- ۷۸ ۳-۴-۱ انسان عاقل
- ۷۹ ۳-۴-۲ مؤمن
- ۸۰ ۳-۴-۳ معتمد و امانت دار
- ۸۱ ۳-۴-۵ عیب‌پوش
- ۸۲ ۳-۵ رازداری و کتمان سر در روایات
- ۸۸ ۳-۶ شاخه‌های رازداری
- ۸۵ ۳-۶-۱ حفظ اسرار دیگران
- ۸۵ ۳-۶-۲ حفظ اسرار خویشان
- ۸۶ ۳-۶-۳ حفظ اسرار اولیاء دین
- ۹۰ ۳-۶-۴ حفظ اسرار نظام و حکومت اسلامی
- ۹۳ ۳-۷ رازداری و کتمان سر در قرآن
- ۹۸ ۳-۷-۱ نهی از خیانت و لزوم حفظ اسرار

- ۸-۳ فرمان هشت ماده ای حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) _____ ۹۹
- ۹-۳ نامحرمان استرار _____ ۱۰۷
- ۱-۹-۳ انسان های جاهل و نادان _____ ۱۰۷
- ۲-۹-۳ انسان امانت ندار و غیر نفعه _____ ۱۰۷
- ۳-۹-۳ زن، سخن چین و احمق _____ ۱۰۸
- ۱۰-۳ حکم فقهی تجسس _____ ۱۰۹
- ۱-۱۰-۳ نهی حاکمان اسلامی از تجسس _____ ۱۱۶
- ۲-۱۰-۳ موارد جواز تجسس _____ ۱۱۶
- ۱۱-۳ رابطه تجسس و افشاگری _____ ۱۱۷
- ۲-۱ مرز رازداری و افشاگری _____ ۱۲۰
- ۳-۳ مدارج مجاز در افشای راز _____ ۱۲۲
- ۱-۱۳-۳ خواص _____ ۱۲۲
- ۲-۱۳-۳ استثنای بر نسی از منکر _____ ۱۲۳
- ۳-۱۳-۳ پیشگیری از خسر _____ ۱۲۴
- ۴-۱۳-۳ در مقام استتفاء _____ ۱۲۶
- ۵-۱۳-۳ اثبات حدّ و تعزیر _____ ۱۲۶
- ۲-۳ احکام فقهی موارد مجاز افشاگری و منع آن _____ ۱۲۷
- ۱-۲-۳ استفتاء انجام شده از امام خمینی (رحمه الله علیه) _____ ۱۲۷
- ۲-۲-۳ استفتاء انجام شده از امام خامنه ای (حفظه الله تعالی) _____ ۱۳۱
- ۳-۲-۳ استفتاء انجام شده از حضرت آیت الله محمد فاضل مهدی انکرائی (ره) _____ ۱۳۵
- ۴-۲-۳ استفتاء انجام شده از حضرت آیت الله ناصر مکارم شیرازی _____ ۱۳۶
- فصل سوم: مبانی حقوقی موارد مجاز افشاگری و منع آن _____ ۱۳۹
- ۱-۴ حریم خصوصی _____ ۱۴۲
- ۱-۱-۴ مبانی حقوقی حریم خصوصی افراد در حقوق موضوعه ایران _____ ۱۴۲
- ۲-۱-۴ حریم خصوصی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران _____ ۱۴۲
- ۳-۱-۴ حریم خصوصی در قانون آیین دادرسی کیفری _____ ۱۴۹
- ۴-۱-۴ حریم خصوصی در قانون مجازات اسلامی _____ ۱۵۳
- ۵-۱-۴ حریم خصوصی در قانون آزادی اطلاعات _____ ۱۵۴
- ۶-۱-۴ حریم خصوصی در قانون حقوق شهروندی _____ ۱۵۵

- ۲-۴ قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی _____ ۱۵۶
- ۳-۴ افشای اسرار حرفه ای _____ ۱۶۰
- ۵-۴ قانون منع تجسس و قرار دادن شنود در اسرار مردم برای کشف جرم _____ ۱۶۱
- ۶-۴ منع افشای اسرار درقانون مطبوعات مصوب _____ ۱۶۱
- ۷-۴ قانون اسرار تجاری بین المللی و نحوه ی حمایت از آن _____ ۱۶۲
- ۸-۴ قوانین مقررات جمهوری اسلامی ایران درخصوص حفظ اسرار تجاری _____ ۱۶۴
- ۹-۴ شرایط تحقق جرم افشای سر _____ ۱۶۶
- ۱۰-۴ رکن مادی یا عمل افشاء سر _____ ۱۶۶
- ۱۱-۴ خصیت رازدار _____ ۱۶۷
- ۱۲-۴ وجود سر حرفه ای _____ ۱۶۷
- ۱۳-۴ عنصر معنوی آن جرم _____ ۱۶۸
- ۱۴-۴ افشای سر به موجب قانون تجویز نشده باشد _____ ۱۶۸
- ۱۵-۴ موارد جواز افشای سر تحت قانون _____ ۱۶۹
- ۱۶-۱۰-۴ اخفای ادل حاکم _____ ۱۶۹
- ۱۷-۱۰-۴ پنهان کردن اسناد دولتی _____ ۱۷۰
- ۱۸-۱۰-۴ پنهان کردن جسد _____ ۱۷۱
- ۱۹-۱۰-۴ پنهان کردن زندانی _____ ۱۷۲
- ۲۰-۱۰-۴ اخفای طفل _____ ۱۷۲
- ۲۱-۱۰-۴ پنهان کردن مال مسروقه _____ ۱۷۳
- ۲۲-۱۰-۴ مخفی کردن ماهیت واقعی عواید حاصل از جرم _____ ۱۷۳
- ۲۳-۱۰-۴ پنهان کردن جاسوسان _____ ۱۷۴
- ۲۴-۱۰-۴ فهرست منابع و مآخذ _____ ۱۷۷

مقدمه

یکی از صفات خداوند متعال، رازداری و پرده‌پوشی از اسرار مردم است. او علم بی‌کرانش همه جهان و جهانیان را فرا می‌گیرد، به اسرار زمین همه آگاه است و محرم اسرار آفریدگان خود است. اسراری در او فاش گردد نظام زندگی به هم می‌خورد. انسان که جانشین خداوند است باید همانند او رازدار و پرده‌پوش باشد. امام رضا(ع) در سخن زیرایی می‌فرماید: هیچ مدعی ایمانی، مومن نخواهد بود، مگر آن که سه ویژگی داشته باشد که یکی را از خدا و دیگری را از پیامبر(ص) و سومی را از امامش گرفته باشد. ویژگی‌های الهی، "پنهان داشتن راز" خود است. در خصلت پیامبری "مدارا کردن بامردم" و سومش از امام "در مشکلات و مصیبت‌ها" است. برخی گمان می‌برند که گفتار دارایی اهمیت چندانی نیست و گفته‌ها و اظهارات همان جا شنیده شده و به همان جا نیز ختم می‌شود و شنونده آن را می‌شنود و در می‌گذرد. انسان در زندگی فردی و اجتماعی خود، یک سری مطالب و مسایل خصوصی دارد که ترجیح می‌دهد در همان محدوده محفوظ بماند و کسی از آن مطلع نشود، چه بسا اطلاع یافتن دیگران از آن موضوعات، موجب خدشه دار شدن شخصیت و یا وارد آمدن زیان به منافع او شود. این مطالب گاهی کاملاً شخصی است و حتی

نزدیکان انسان نیز از آن مطلع نیستند؛ مثل اسرار، رابطه انسان با خدای خود یا بعضی مسائل مالی و نیز طرح‌ها و برنامه‌های آتی. این مسائل درزمینه‌های شغلی و صنفی نیز صادق است، در هر مجموعه‌های که افراد مشغول به کار هستند، موضوعاتی وجود دارد که باید از اطلاع و دسترسی افراد خارج از آن مجموعه، پنهان بماند و چه بسا مسائل کاری و اطلاعات شغلی به مراتب مهم‌تر از موضوعات شخصی و خانوادگی باشد.

حال اگر اهمیت مسائل شغلی به حدی باشد که با آشکار شدن آن جان افراد به خطر بیفتد و یا مهم‌تر از آن، جامعه هدف صدمات حرجان‌ناپذیر قرار گیرد، حفظ آن اسرار و اطلاعات، حیاتی خواهد بود.

بزرگان دین اسرار انسان را به خون او تشبیه کرده‌اند که باید فقط در رگ‌های او جریان داشته باشد، تا مایه حیات او باشد، چرا که اگر این خون در رگ‌های غیر جاری شود، موجب مرگ آدمی خواهد شد.

درب برخی مواقع ممکن است افشای اسرار توسط یک شخص، باعث از بین رفتن تمامی تلاش‌ها، نوشته‌ها و آبرو و حیثیت اجتماعی افراد گردد. انسان گاهی با درشتی سخن و با زشتی گفتار، زمینه تسریع نابودی خود را فراهم می‌کند. بنابراین یکی از مصادیق مهم عمل صالح و اطاعت از اوامر و نواهی خداوند، بخشش و ممی از دستورات الهی در مورد استفاده صحیح از زبان است. راستگویی، کتمان سر، عدم افشای سر، دوری از دروغ، بهمت و... لذا ارتباط زیادی بین دین داری و رازداری وجود دارد.

تا پیش از توسعه یافتگی وسایل ارتباط جمعی و پیچیده شدن روابط افراد در جامعه، نیازی به وارد کردن گزاره مزبور به عالم حقوق نبود. هر چه بود ندای وجدان بود و تحذیر درونی افراد در

رعایت حرمت اسرار دیگران. همین آموزه اخلاقی و ضمانت اجرای مبتنی بر وجدان، زندگی را سامان می‌داد و قانون‌گذاران، نیازی احساس نمی‌کردند که در پاسداشت آن، الزام حقوقی وضع کنند. اما عصر جدید به تمامی شرایط، زندگی را دگرگون ساخت؛ دنیای محدود و محصور افراد، بی‌حد و حصر به نظمی رسید و اصلی‌ترین وجه برتری و تمایز افراد بر هم، اطلاعات گردید. دیگر، اسرار محدود به اطلاعات محرمانه و شخصی افراد نبود بلکه در ذیل این عنوان، اسرار تجاری، اسرار حرفه‌ای، اسرار نظامی و حاکمیتی قرار گرفت و قانونگذار حد و حدود اسرار و افشای آن را مشخص نمود و مواردی نیز به جهت عدم رعایت درکتمان سر و یا مواقع ضرورت، بیان و افشاء اطلاعات برای آن مجازات‌هایی تعیین نموده است.

بیشگفتار

افشا به معنای آشکارکردن، فاش نمودن و پدید ساختن آمده است. معنای کسی که رازی را آشکار و مطلبی را علنی سازد. اصولاً در ادبیات و آهنگ اسلامی و قرآنی افشاگری به معنای آشکارکردن قرار در رازها و رازهایی است که در اختیار فرد و یا گروهی قرار می‌گیرد، و از این رو از شرط تنگاتنگی میان افشاگری و رازداری وجود دارد. رازها امور هستند که به علل و اسبابی می‌بایست از نظر زمانی تا آخر و یا در مدتی زمان مشخص و معینی مخفی و نهان بماند. و تنها در اختیار شخص یا اشخاص معینی باشد؛ زیرا افشای آن می‌تواند تبعات منفی و خسارتی را به دنبال داشته باشد و عرض و آبرو و یا مال و یا توان و قدرت شخص و گروه و یا دولتی را در معرض خطر قرار دهد و حتی جان شخصی را بگیرد. بر این اساس، اصل رازداری برای حفظ عرض و جان و جان اشخاص مورد تاکید قرار گرفته است و افزون بر آثار اخلاقی، برای آثار حقوقی خاص نیز می‌باشد که در حقوق موضوعه، این مجازات‌های کیفری و جزایی دیده شده است.

بر این اساس خداوند در آیه ۱۴۸ سوره نساء به افشاکندگان عیوب و رازهای مردم هشدار می‌دهد که هر گونه افشاگری در حوزه مسایل شخصی و خصوصی تبعات سخت و شدیدی را به

همراه خواهد داشت و شخص را از دایره حب الهی بیرون می‌راند مگر آن که شخص به سبب ظلم و ستمی که در حق وی روا داشته شده در محدوده بازخواست و گرفتن حقوق خویش و درچارچوب ضابطه‌های فقهی و شرعی و موازین اسلامی افشاگری داشته باشد و در غیر این صورت جایز نیست و این جزء مصداق‌های تتبع عورات مسلمین و مذمت مسلمین است که در روایت از امام صادق (ع) آمده است: «لا تدم المسلمین و لا تتبع عوراتهم فانه من تتبع عورات المسلمین فانه تتبع الله عوراته و فضح الله و لو فی بینه»؛ یعنی مذمت نکنید، علنی جار نزنید، نواقص را برملا نکنید، تخریب نکنید، کسی که این کارها را بکند اثر وضعی‌اش این است که نواقص و معایب آشکار می‌شود و از رقع خدا مفتضحش می‌کند، ولو اینکه در خانه و در میان زن و بچه‌ها یشود.

همچنین مراجع تقلید و اوایی را در خصوص کشف و افشای امور خصوصی و شعاعی در برابر دیگران بیان داشته‌اند و ضمن بیان، به موجب ترتب مفسد افشاگری آن را جایز ندانسته‌اند. هدف این کتاب، بررسی احکام فقهی و حقوقی موارد افشاگری و منع آن و ارتباط و ملازمه با افراد جامعه و حکومت اسلامی و آراء مراجع تقلید و مباحث حقوقی در این خصوص می‌باشد.